

La llengua infernal (Jaume 3,6)

L'anomenada 'carta de Jaume', malgrat ser un escrit pseudònim, pertany a la sèrie de llibres del Nou Testament, per tant, cal tenir-la també per 'paraula de Déu' com els evangelis mateixos. Però la veritat és que no sembla pas que sigui un objecte de gran atenció per part dels creients, pastors i ovelles, sinó que, més aviat, es fa inevitable la sospita que la jerarquia catòlica fa i desfà com si la carta no existís. Un exemple irrefragable d'aquesta observació crítica l'ofereix el seu tercer capítol dedicat fonamentalment a «la llengua», és a dir, a l'òrgan que possibilita la parla als humans.

No és necessari aprofundir-ne gaire la lectura per a experimentar una gran consternació enfront del rigor implacable de les amonestacions i els judicis que fa l'autor del text. No és pas que ens faci baixar a detalls sobre el diferent ús abusiu de la llengua com podria ser en el cas de la mentida o de la calúmnia, per exemple. La seva perspectiva apunta a una consideració global i directa: la llengua és com l'espurna que pot provocar grans incendis forestals. Pitjor encara, aquesta flama nefasta és una flama infernal, simbolisme que es pot parafrasejar amb l'acudit de Sartre: l'infern, això són els altres! Els altres amb el seu verinós malparlar. La llengua és perillosa de debò perquè és incontrolable. «De fet, tota mena d'animals salvatges i d'ocells, de rèptils i d'animals marins, són domats i han estat domats pel gènere humà; la llengua, en canvi, ningú no la pot domar: és un mal turbulent, inoculara un verí letal.» La pitjor de les conseqüències és que crea un «món d'injustícia» de fronteres inabastables, corrosiu pel que fa a la convivència, i una darrera conseqüència és la descoberta de la degradació personal de qualsevol que fa un ús irresponsable de la seva capacitat comunicativa. Simbòlicament parlant: la llengua, situada entre els nostres membres, «macula tot el cos».

Un cop exposats breument els trets més notables de la carta de 'sant Jaume' sobre la moral que ha de reglamentar l'ús de la llengua, cal repetir la qüestió for-

mulada a l'inici: són tots aquests principis d'una ètica bàsica 'paraula de Déu' o l'Església els ha incorporat per error en el seu llibre més sagrat com és el Nou Testament? La situació de l'Església a Espanya i, en general, de la societat espanyola demana una resposta urgent per part de l'autoritat eclesiàstica, tan propensa a donar lliçons d'acord amb uns criteris que no sempre convencen. La pràctica de la llibertat política d'expressió sembla haver imposat el principi que tot s'hi val (mentida, calúmnia, denigració, tergiversació, insult, etc.) mentre ajuda a arribar al fi proposat. El descontrol s'imposa. I la Conferència Episcopal Espanyola no sols no l'intenta refrenar ni exigeix cap rectificació, sinó que dóna suport, en major o menor grau amb el seu notable potencial mediàtic, a aquesta estratègia deplorable. Les relacions humanes s'enverinen gradualment. El món «injust» o maligne es fa més sensible. L'absència de responsabilitats revela amb tota evidència el baix nivell d'un cristianisme degenerat del qui tolera o promou les causes d'aquests mals, per molts ornaments sagrats que el revesteixin.

Posicions del tot oposades serveixen per a aclarir les que són objecte de debat. En aquest sentit, fa de bon relatar una anècdota jueva. Després de la destrucció de Jerusalem i del seu segon temple, els rabins s'afanyaren per recollir tota mena de tradicions entorn dels seus llibres sagrats. Com que el criteri de validesa era el parer de la majoria, se suscità, amb bona lògica, la pregunta sobre el perquè calia recollir també les tradicions de la minoria. La resposta immediata fou que així era més practicable abolir-les un cop esmentades i refutades. De cap manera, replicà el rabí Jehudu, sinó que cal servir-les per tal que puguin servir de suport quan potser els arribi la seva hora. Deixar oberta la possibilitat que el parer del contrincant pugui tenir «la seva hora» presuposa un grau d'humanisme no gens fàcil d'assolir.

Valentí Fàbrega i Escatllar

Lectura de lectures

Hi ha llibres que són per a ser criticats en bé o en mal, o una mica de cada. N'hi ha d'altres dels quals només pots dir-ne: llegiu-lo. Com aquest: *La lectura com a pregària: Fragments filosòfics I*, editat per Fragmenta en aquest any del 2015. El seu autor, Joan-Carles Mèlich, confessa l'origen dels 262 pensaments de què és fet: «No podia dormir. Aleshores rellegia [...]. Agafava un dels meus quaderns de color violeta i escrivia, sempre

amb ploma. Era la meua pregària.» Esmenta literats i filòsofs, poetes i músics del segle xx i de segles reculats. Llegeix, escriu una ratlla, un parell, rarament una dotzena. És la seva pregària i suposarem que ens vol dir que les menudes reflexions les extreu amb sinceritat del fons de si mateix, rumiadament, acció gratuïta com ho és l'oració—o ho ha de ser—. Sigui el que sigui, aquest llibre es presenta amb una actitud anormal perquè s'as-

senta en aquest principi: «No tenir por de les paradoxes [...]. Un pensament fragmentari, obert, no sistemàtic, un pensament contrari a la lògica metafísica, una lògica que sempre té respostes per a tot i que, per això mateix, ens allunya de la vida» (1). I les paradoxes apareixen al voltant d'idees esparses i de temes com la relació i la diferència entre moral i ètica: «Tota resposta ètica és en situació, ara i aquí. La moral ens diu el que hem de fer a priori [...]. L'ètica mostra que la vida és un conjunt de viaranyes en un bosc que ningú no ha recorregut mai» (36). Llegir-ho amb el rerefons de Virginia Wolf (23), m'ha refrescat la memòria que, inevitable, em retorna Kostas Axelos i el seu *Pour une éthique problématique*. Al final del capítol «Pensament i acció», Axelos afirma que un llibre que tracta d'ètica problemàtica és, ell mateix, fragmentari i problemàtic. Perquè la pregunta última és: què fer? Diu Mèlich: «No hi ha ètica sense situació, i no hi ha situació sense incertesa» (47). Però hi ha, indefugible, la necessitat d'actuar en l'única realitat que tenim, la circumstància de cada instant en aquest món on, «el més important no és *ser*, sinó *ser-hi*» (115).

Reflexions sobre el llenguatge. En una constata que «hi ha proposicions buides de significat que són plenes de sentit» (103). L'escoltem, no l'entem i ens dol: pobre, no està bé del cap. La incongruència de les paraules ens indica el sentit pregon del seu desgavell mental. Endemés, tristament, en boca de polítics, eclesiàstics, economistes—en la dels qui manen, per citar-los tots de cop—, el cas és a l'inrevés: tanta brillant significació delata el sentit d'un engany.

Problemàtic, el perdó, perquè fins donant-lo de cor existeix aquell que està en situació impossible de re-

bre'l, ni de comprendre'l puix «molt pitjor que la mala consciència és la bona consciència: haver complert el deure» (224). Aquest pensament ha paregut per la lectura d'*Eichmann a Jerusalem* d'Hannah Arendt. Una veritat, diria, que té l'arrel en el següent: «El legal i el moral ordenen. L'ètic desordena» (225). Tot encadenat en el no-ordre de les pàgines: «El crit de les víctimes és silenciós [...]. És un crit que trenca els marcs morals, religiosos, polítics i jurídics preestablerts i exigeix una resposta que no pot ser planificada» (206). I el següent en serà un arran d'*Els enfonsats i els salvats* de Primo Levi.

La temàtica política, la de la ciència, de la religió, de la justícia i la llibertat. De la finitud de l'home. També: «Si Déu és mort, tot és permès. Si Déu *no* ha mort, tot és justificable» (70). Terrible perquè és cert.

Trobarem poemes d'altri; breus fragments de pensador, de novel·lista; llibres de quan l'autor no podia dormir, rellegia, escrivia les guspires del xoc del pensament de fora amb el que se li movia a dintre. Una via per a «acceptar que no hi ha principis absoluts que ens diguin què hem de fer ni quin és el camí correcte [...]» (Teló). Tot paradoxal per una lectura que pot suscitar-ne una altra en la intempèrie dels temps, el nostre i el de Zénon, personatge de *L'Oeuvre au noir* de Marguerite Yourcenar. «Que ens serveixi de consol de la nostra impotència el fet que *oportet haereres esse*. Som necessaris, si més no per evitar el pitjor» (J.L. Aranguren, *Sobre imagen, identidad y heterodoxia*). I de la nostra heterodòxia també en brollarà pau i joia. Per què no?

Joan Requesens i Piquer

La resistència íntima i el sentit de la vida

He de dir d'antuvi que la lectura de *La resistència íntima: Assaig d'una filosofia de la proximitat*, m'ha significat entrar per unes hores en un estat de benestar de l'esperit, que va navegant per unes pàgines en què troba sintonies, hi recupera conviccions, i en què se li desvetllen sentiments.

Des del primer capítol, el lector entra en una de les actituds vitals que l'autor proposa i que presideix el títol de l'obra: la resistència, la resistència personal i íntima davant «la dura realitat» de l'existència humana en un món que massa sovint resulta advers. Només es pot resistir, però, en el recolliment en un mateix, en el silenci de qui busca «veure-hi millor», veure-hi més clar.

Què fa el resistent segons el filòsof Josep Maria Esquirol? El resistent mira de no cedir, mira de mantenir viva la flama. «El resistent sap que, passi el que passi,

la seva acció no és absurda ni estèril; confia en la seva fecunditat encara que n'ignori el quan i el com de la seva germinació.» Aquesta resistència, tot i que pugui ser compartida en el diàleg i en la sintonia, és sempre íntima. «El resistent es resisteix a l'aconementament massiu. El resistent es resisteix al domini i a la victòria de l'egoisme, a la indiferència, a l'imperi de l'actualitat i a la ceguesa del destí, a la retòrica sense paraula, a l'absurd, al mal i a la injustícia.»

«La resistència íntima s'assembla a la resistència elèctrica—escriu l'autor—en el fet que, paradoxalment, en resistir el pas del corrent, ofereix llum i escalfor als de la vora. Llum que illumina el camí propi i fa de fanal per als altres, guiant sense enlluernar.»

L'autor enfronta la *resistència íntima* al nihilisme de Nietzsche. Tanmateix, aquesta resistència no sorgeix sinó un cop experimentat, d'una manera o altra, el nihi-